

Styre: Fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet
Styresak: 78/22
Møtedato: 27. september 2022
Journalnummer: 2022/1550

RAMMER FOR LLM-PROGRAM VED FAKULTETET

Bakgrunn

Som fakultetsstyret er orientert om tidligere¹, har forskergruppen i europarett² arbeidet med planer for et LLM-program i «EU and EEA Law». Fakultetsstyret signaliserte i oktober 2021 at planene kunne jobbes videre med, med sikte på oppstart fra høsten 2023. Søknad om oppretting av det nye studieprogrammet er derfor fullført og ble overlevert UiBs studiekvalitetskomité 31. august som er fristen for søknad om oppretting av nye studieprogram, gitt i UiBs kvalitetssystem. Se nærmere om søknaden i sak 78/22 til fakultetsstyrets møte 27. september 2022.

Den offisielle gradsbeviset fakultetet har fullmakt til å tildele er Master of Laws. I dagligtale er likevel LLM (Legum Magister) den mest brukte betegnelsen på denne type grad og studieprogram. For enkelhets skyld brukes derfor begrepene LLM-program og LLM-grad i denne saken.

I forbindelse med etablering av fakultetets første LLM-program bes fakultetsstyret her om å ta stilling til rammer for LLM-program ved fakultetet. Etter som det på et senere tidspunkt også kan bli aktuelt å utvikle LLM-program innenfor andre fagområder, er de rammebetingelser som foreslås for i første omgang LLM-programmet i EU- og EØS-rett, slik at de skal kunne overføres også til andre LLM-program i fremtiden.

Forslag til generelle rammer for LLM-program ved fakultetet og utvikling av søknad om oppretting av fakultetets første LLM-program har skjedd parallelt. Det har dermed vært vekselvirkninger mellom de to prosessene slik at de allmenngyldige rammene foreslås dels ut fra hva som gjennom arbeidet med det konkrete LLM-programmet i EU- og EØS-rett har utkrystallisert seg som hensiktsmessig, og dels slik at fagmiljøet som har utviklet søknaden om oppretting av LLM-programmet i EU- og EØS-rett har gjort det i tråd med de signaler som har kommet gjennom dialog med fakultetsledelsen underveis om hvordan LLM-program ved fakultetet bør innrettes. I denne saken foreslås rammer som vil gjelde både for programmet fakultetet nå har søkt om at opprettes, og for eventuelle fremtidige andre LLM-program.

Søknaden som allerede er levert er dermed utarbeidet i tråd med de rammer som her foreslås, samtidig som fakultetsstyret selvsagt kan justere på det som her foreslås. Dersom

¹ Se sakene 23/21 og 75/21 til fakultetsstyret.

² Tidligere forskergruppen i EU-/EØS-, konkurranse- og markedsrett

fakultetsstyret ønsker justeringer i de generelle rammene for LLM-program ved fakultetet som medfører behov for endringer i LLM-programmet som det er levert søknad om, vil det allerede foreslåtte LLM-programmet kunne justeres også etter at det er opprettet av universitetsstyret.

Oppbygging av graden Master of Laws

I det første forslaget fra forskergruppen i europarett (se fakultetsstyresak 23/21) ble det skissert tre ulike måter et LLM-program kunne bygges opp på; 60 studiepoeng uten masteroppgave, 60 studiepoeng med 20 studiepoeng masteroppgave og 90 studiepoeng med masteroppgave.

I brev av 20.10.2008 fra Kunnskapsdepartementet ble de tre juridiske fakultetene gitt mulighet til å opprette graden Master of Laws med en varighet på 1 ½ år og 90 studiepoeng. Masterprogram på 60 studiepoeng er ikke eksplisitt regulert i Forskrift om krav til mastergrad,³ men «Departementet kan i spesielle tilfeller godkjenne nye masterstudier av denne typen [med normert studietid 1-1 ½ år] etter søknad.» (mastergradsforskriften § 7). Dersom fakultetets Master of Laws-grad skal avvike fra den graden som Kunnskapsdepartementet allerede etter særskilt søknad har gitt de tre juridiske fakultetene tillatelse til å opprette, ville det altså kreve en ny særskilt søknad til departementet. En eventuell slik søknad ville det vært naturlig å levere i samråd med de to andre juridiske fakultetene, slik at de tre juridiske fakultetene har den samme mulighet til å opprette kortere program. Vi har ikke mottatt signaler om at juridisk fakultet i Oslo eller i Tromsø ønsker, eller ser behov for, å endre innretningen og lengden på sine studieprogram. Og en eventuell slik søknad om særskilt tillatelse til å opprette en mastergrad med normert studietid 1 år, ville bety ytterligere forsinkelser og utsettelse for ønsket om å etablere LLM-program ved fakultetet.

Selv om forskergruppen i europarett i sitt notat antar at det ville være lettere å rekruttere studenter til et program av kortere varighet, har vi ikke holdepunkter for, eller data til, å slå fast at programmets varighet vil være avgjørende for hvor lett eller vanskelig det er å rekruttere studenter. I tillegg kommer at LLM-programmene som tilbys ved Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø også er på 90 studiepoeng over tre semester, og erfaringene derfra tyder på at det er mulig å rekruttere studenter til slike masterprogram. Det er videre en fordel at de tre norske juridiske fakultetene følger en og samme modell.

Allerede i orienteringssak 75/21 til fakultetsstyret signaliseres det at dersom det skal arbeides med sikte på oppstart høsten 2023 må studieprogrammet planlegges med et omfang på 90 studiepoeng i løpet av tre semester. I løpet av den videre prosessen har det ikke kommet frem nye momenter eller argumenter som skulle tilsi at fakultetet skal ta initiativ overfor departementet for å få opprette en mastergrad på 60 studiepoeng, og vi slår derfor med dette fast at graden Master of Laws ved fakultetet skal være på 90 studiepoeng og ha en normert studietid på 1 ½ år.

Når det gjelder studiepoengomfanget for masteroppgaven skisserer forskergruppen i europarett, som nevnt, også en variant med 20 studiepoeng masteroppgave. Dette forslaget gjelder først og fremst dersom det skulle opprettes et studieprogram på 60 studiepoeng og forslaget om en mindre masteroppgave enn 30 studiepoeng er dermed ikke like aktuelt når vi slår fast at LLM-grader ved fakultetet skal være på 90 studiepoeng. Videre slås det fast av

³ FOR-2005-12-01-1392

mastergradsforskriften § 6 at det i mastergrader både på 120 studiepoeng og erfaringsbaserte mastergrader på 90 eller 120 studiepoeng skal inngå selvstendig arbeid av et omfang på minimum 30 studiepoeng. Master of Laws-graden er riktignok verken en mastergrad på 120 studiepoeng eller en *erfaringsbasert* mastergrad på 90 eller 120 studiepoeng, og departementet ville muligens etter søknad kunnet gitt tillatelse til at LLM-graden, enten den er på 60 eller på 90 studiepoeng, kunne inneholde en masteroppgave på kun 20 studiepoeng. Når programmet planlegges med 90 studiepoeng kan vi likevel ikke se at det på nåværende tidspunkt er viktige argumenter for at masteroppgaven ikke skulle være på (minimum) 30 studiepoeng som er den klare hovedregelen i mastergradsforskriften.

Også i Forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen er det i § 5-2 slått fast at «I mastergradsstudiet inngår et selvstendig, veiledet vitenskapelig og/eller kunstnerisk arbeid (masteroppgave/masterprosjekt), normalt på 60 studiepoeng. Det enkelte fakultet kan likevel fastsette et mindre omfang, men minst 30 studiepoeng.(...).». Regelen gjelder riktignok mastergrader på 120 studiepoeng og treffer dermed ikke vår Master of Laws. Likevel gir den uttrykk for det som er hovedregelen for mastergrader ved UiB, selv om det nok også her kunne blitt gitt et eksplisitt unntak for vår Master of Laws på 90 studiepoeng.

Vi slår etter dette fast at det i graden Master of Laws ved fakultetet skal inngå et selvstendig skriftlig arbeid (masteroppgave) på 30 studiepoeng. I engelskspråklige land blir (den eventuelle) oppgavedelen av et LLM-program omtalt med ulike navn som for eksempel dissertation (UK), independent study (Penn State University/USA), master's thesis (Radboud/Nederland) eller individual study (Bond/Australia). Ifølge Universitets- og høgskolerådets termbase er den anbefalte engelske termen for masteroppgave «master's thesis». I Master of Laws-graden ved fakultetet benyttes derfor termen master's thesis på det selvstendige skriftlige arbeidet. Se nærmere om emnet master's thesis senere i saken.

Gjenbruk av emner og undervisning fra masterprogrammet i rettsvitenskap

Som nevnt i sak 75/21 til fakultetsstyret er det ressursituasjonen ved fakultetet som er årsaken til at LLM-program ikke allerede har blitt etablert ved fakultetet, til tross for at det har vært et uttalt mål i fakultetets strategier både for perioden 2011-2015 og 2016-2022. Undervisningskrefter til et LLM-program har vært antatt å ville komme til å gå på bekostning av allerede utilstrekkelige undervisningskrefter i femårig og toårig masterprogram i rettsvitenskap.

Selv om ressursituasjonen og tilgangen på undervisningskrefter fortsatt er utfordrende, er den betydelig forbedret siden planene om LLM-program først ble vurdert i 2005 (se sak 75/21 for detaljer). Å utdanne jurister for det norske arbeidsmarkedet ved hjelp av det femårige masterprogrammet i rettsvitenskap er likevel fortsatt fakultetets primære samfunnsoppdrag på utdanningssiden. Så lenge vi ikke har overskudd av undervisningskrefter til å gjøre dette, må undervisningen i LLM-program ved fakultetet innrettes på en slik måte at den ikke i stor grad legger beslag på undervisningsressurser som kunne, eller burde, vært brukt i masterprogrammet i rettsvitenskap. En forutsetning for å etablere LLM-program ved fakultetet må derfor være at undervisning kan gjenbrukes og samkjøres for både femårig og toårig masterprogram i rettsvitenskap og i LLM-program. I forskergruppen i europarett sitt forslag til LLM i EU- og EØS-rett legges det opp til at emnene som skal inngå i LLM-graden er de samme emnene som også inngår som spesialemner på siste studieår i femårig og toårig

masterprogram i rettsvitenskap, og som også tilbys innreisende utvekslingsstudenter til fakultetet. Med ett unntak, er emnene som skal inngå i LLM-programmet i EU- og EØS-rett emner som *allerede* tilbys som spesialemer i masterprogrammet i rettsvitenskap. Også det siste emnet som foreslås opprettet⁴ skal tilbys både til LLM-studenter, norske master i rettsvitenskap-studenter og innreisende utvekslingsstudenter.

I lys av fakultetets undervisningsressurssituasjon er dette etter dekan og fakultetsdirektørs synspunkt den eneste måten det kan forsvares å opprette LLM-program ved fakultetet. Og også ved oppretting av fremtidige andre LLM-program må det være en forutsetning at emnene, i hovedsak, også tilbys som valgbare emner som del av masterprogrammet i rettsvitenskap og til innreisende studenter. Dersom et fagmiljø som ønsker å etablere et LLM-program ønsker unntak fra denne hovedregelen for ett eller flere av emnene i programmet må dette begrunnes, og fakultetsstyret vil måtte vurdere særskilt om det kan settes av undervisningsressurser til det eller de aktuelle emnene.

Fagmiljø som ønsker å etablere et LLM-program bør begynne arbeidet frem mot en LLM gjennom å i første omgang etablere eller identifisere spesialemer i masterprogrammet i rettsvitenskap som siden kan gjenbrukes i en LLM-grad. Ved vurdering av forslag om etablering av nye engelskspråklige spesialemer ved fakultetet kan et fagmiljø's langsiktige plan om etablering av et LLM-program være et viktig argument for at et nytt engelskspråklig spesialemerne bør opprettes.

Utfordringer ved gjenbruk av emner og undervisning mellom LLM-program og masterprogrammet i rettsvitenskap

Når undervisningsressurssituasjonen tilsier at samme emner og undervisning må brukes i flere av studieprogrammene ved fakultetet, kan dette føre til at det å være tatt opp til LLM-program ved fakultetet oppleves som mindre unikt og eksklusivt enn dersom emner og undervisning ble tilbudt utelukkende til studentene på LLM-programmet. Gjenbruk kan gjøre LLM-programmet mindre attraktivt og føre til mindre fornøyde studenter og færre søknader til programmet.

Gjenbruk av emner på tvers av program er ikke uvanlig for LLM. På LLM-program i USA er emnene vanligvis, og i all hovedsak, de samme emnene som amerikanske studenter tar som del av J.D.-programmet⁵ (den juridiske utdanningen i USA). På samme måte tilbys flere av emnene i LLM-gradene ved Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø også som valg-/spesialemer i det femårige masterprogrammet og til innreisende utvekslingsstudenter.

Ved en rekke av fakultetets samarbeidsinstitusjoner i både Europa og ellers i verden (utenom Storbritannia) erfarer vi at emner i LLM-program også er tilgjengelige for innreisende utvekslingsstudenter. Det ser likevel ut til å være mindre grad av gjenbruk av emner mellom LLM-program og den ordinære juridiske utdanningen fordi den ordinære juridiske utdanningen undervises på det lokale språket mens LLM-program undervises (oftest) på engelsk.

⁴ Se sak 82/22 til fakultetsstyret 27.09.2022

⁵ Den treårige juristutdannelsen i USA som forutsetter en tidligere grad tilsvarende bachelor innenfor valgfritt fagområde, gir graden Juris Doctor (J.D.). Den amerikanske Juris Doctor må ikke forveksles med en doktorgrad slik som doctor juris.

Kun Storbritannia skiller seg ut ved at LLM-ernene som hovedregel tilbys eksklusivt til studenter som er tatt opp til det aktuelle LLM-programmet, og dermed ikke samtidig tilbys til innreisende utvekslingsstudenter (som i Storbritannia som hovedregel er begrenset til å ta emner på LLB (bachelor)-nivå). LLM-program i Storbritannia skiller seg også ut fra LLM-program ellers i Europa ved at britiske universitet krever skolepenger på et helt annet og mye høyere nivå enn det som er tilfelle for LLM-program i andre europeiske land.

I Storbritannia, med svært høye skolepenger, synes det klart at de både kan og må tilby LLM-studiene eksklusivt til LLM-studenter for å møte forventningene som skapes når man må betale så mye for utdanningen. Det er likevel ikke én fasit, etter som amerikanske Law Schools, med enda høyere skolepenger enn Storbritannia, gjenbruker emner og undervisning på tvers av grader.

Selv om det kan tenkes at studenttilfredshet, omdømme og antall søknader ville øke dersom undervisningen på LLM-programmet ble gitt eksklusivt til studenter som er tatt opp til programmet, har vi ikke holdepunkter for å slå fast at gjenbruk på tvers av program vil gjøre det vanskelig å rekruttere, eller at det vil svekke omdømmet til LLM-programmet. Spesielt etter som Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø, med noen unntak, gjenbruker emner, tyder det på at det går an å etablere LLM-program basert på emner som også tilbys i det femårige og det toårige programmet.

Dekan og fakultetsdirektør anbefaler at vi prøver ut den ressursøkonomiske modellen som er foreslått (se likevel nedenfor om forslag til særlig oppfølging av studenter på LLM-programmet) og gjør oss erfaringer med dette. Skulle erfaringene tilsi at det er nødvendig å tilby noen av emnene, eller alle emnene, i LLM-program eksklusivt til LLM-studenter, kan dette evalueres og tas opp til ny vurdering etter at fakultetets første LLM-program har kommet i normal drift etter de første par-tre årenes utprøvnings- og etableringsfase.

Særlig om masteroppgaven

Selv om vi i hovedsak baserer oss på gjenbruk av emner mellom femårig masterprogram og LLM-program ved fakultetet, må oppgaveemnet som skal inngå i LLM-program opprettes som et eget emne spesielt for LLM-studenter. Dette skyldes blant annet at oppgaveemnet JUS399 Masteroppgave som er del av det femårige og toårige programmet har norsk emnebeskrivelse og undervisningen i emnet gis på norsk⁶. Ved etablering av oppgaveemnet i LLM-program må fakultetet ta stilling til om det må opprettes et emne for hvert fremtidige LLM-program, eller om det samme engelskspråklige emnet kan inngå i ulike LLM-program dersom det i fremtiden også opprettes andre LLM-program.

Ved UiO har hvert av de tre⁷ LLM-programmene et eget oppgaveemne. Masterprogrammet i Information and Communication Technology Law har oppgaveemnet ICTLTHESIS – Master

⁶ Dette utelukker likevel ikke at studenter på femårig eller toårig masterprogram i rettsvitenskap kan skrive masteroppgaven sin på engelsk dersom de ønsker det.

⁷ I tillegg til tre program på 90 studiepoeng som omtales som LL.M. program, tilbyr UiO også det toårige masterprogrammet Theory and Practice of Human Rights med oppgaveemnet HUMR200 – Thesis in the Theory and Practice of Human Rights <https://www.uio.no/studier/emner/jus/humanrights/HUMR5200/index.html>

thesis⁸, masterprogrammet i Maritime Law har oppgaveemnet MARLTHESIS – Master thesis⁹ og masterprogrammet Public International Law har oppgaveemnet PILTHESIS – Master thesis¹⁰. Selv om emnebeskrivelsene for de tre oppgaveemnene ikke er identiske, er forskjellene så pass små at det ser ut til at de med små justeringen like gjerne kunne vært samlet som ett emne som inngikk i alle de tre programmene. Dette er den vanlige løsningen for eksempel ved de britiske universitetene fakultetet har utvekslingsavtaler med. Der er det som hovedregel ett og samme oppgaveemne som benyttes i alle de ulike LLM-programmene, Eventuelt, dersom man kan velge mellom oppgaver av ulikt omfang, to eller tre ulike oppgaveemner der hvert av dem kan inngå i alle de ulike LLM-programmene som tilbys, på samme måte som det i våre femårige og toårige masterprogram kan inngå oppgave på enten 30, 60 eller 70 studiepoeng.¹¹ Så lenge oppgaven i våre LLM-program skal være på 30 studiepoeng er det ikke nødvendig eller aktuelt med flere oppgaveemner av ulikt studiepoengomfang.

Når vi ser hvor små forskjeller det er mellom UiO sine tre ulike oppgaveemner i LLM-programmene synes det hensiktsmessig å opprette kun ett oppgaveemne som skal kunne inngå i ulike LLM-program dersom vi i fremtiden skal etablere LLM-program innenfor andre rettsområder. Det er kostnadseffektivt å administrere og oppdatere ett oppgaveemne istedenfor flere. Likevel kan det være aktuelt å tilby undervisning/fellesveiledning tilpasset det enkelte LLM-programmet. Med oppretting av kun ett oppgaveemne kan dette løses ved at emnet organiseres i ulike faggrupper, én for hvert LLM-program, på samme måte som man i dagens JUS399 Masteroppgave-emne har organisert 19 ulike faggrupper.

Selv om det må opprettes et eget oppgaveemne for LLM-program, vil det være hensiktsmessig at emnet tar utgangspunkt i emnet JUS399 Masteroppgave og at opplegget for det nye emnet, så langt det passer, smis over samme lest som for JUS399 Masteroppgave og med samme antall veiledningstimer per student. Dette vil effektivisere administrasjonen av det nye emnet, og vil sikre et opplegg som er vel utprøvd over mange år. Med den pressede ressurs situasjonen fakultetet er i, er det også vanskelig å forsvare at studenter på LLM-programmet skulle få langt mere masteroppgaveveiledning enn studenter på femårig eller toårig masterprogram i rettsvitenskap.

I forbindelse med revisjon av studieordningen for det femårige masterprogrammet i rettsvitenskap pågår det arbeid med endringer på 5. studieår for å heve kvaliteten på dette studieåret. Det er enda ikke bestemt hvordan 5. studieår på studieordningen av 2021 vil se ut, men intensjonen bør være at de endringer og kvalitetshevende tiltak som blir bestemt for masteroppgavedelen også vil gjelde tilsvarende for LLM-program ved fakultetet.

På bakgrunn av dette foreslås det at det opprettes et engelskspråklig oppgaveemne etter modell av JUS399 Masteroppgave. Se sak 81/22 til fakultetsstyret 27.09.22.

⁸ <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/ICTLTHESIS/index.html>

⁹ <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/MARLTHESIS/index.html>

¹⁰ <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/PILTHESIS/index.html>

¹¹ JUS399 Masteroppgave (30 sp), JUS396 Masteroppgave (60 sp) og JUS397 Masteroppgave (70 sp).

Detaljer for gjennomføringen av masteroppgaveemnet

I sitt notat om opprettelse av LLM-grad i «EU & EEA Law» nevner forskergruppen for europarett muligheten for å åpne for tidlig levering av masteroppgaven slik at kandidater kan ferdigstille graden på 12 måneder.¹² Forskergruppen viser til at dette er tilfelle i Oslo og muligens i Tromsø, og skriver at forskergruppen ville, av både praktiske og rene konkurransehensyn, foretrukket at dette var mulig.¹³

Vi har undersøkt hvorvidt det faktisk er tilfelle at masteroppgaven leveres tidlig ved UiO og UiT og funnet at ved UiO er fristen for innlevering av oppgaver som er del av LLM-program den samme fristen som for oppgaver i det femårige masterprogrammet. Det vil si 1. desember i høstsemesteret og 15. mai i vårsemesteret.¹⁴ Med ordinær studieprogresjon etter ordinær studiestart høstsemesteret, skal oppgaver altså innleveres i studentenes tredje semester, som blir 1. desember i det andre høstsemesteret i studiet. På spørsmål om fristene, opplyser eksamensseksjonen ved UiO at det etter søknad også kan innvilges individuelle frister enten tidligere eller senere enn den ordinære fristen. Et kriterium for innvilgelse av avvikende frist er at en avvikende frist passer for den som skal veilede studenten. Likevel er dette en mulighet som i liten grad blir brukt, og de aller fleste studentene forholder seg til de ordinære fristene. Dersom det blir søkt om avvikende frist, er det normalt snakk om en senere frist, ikke en tidligere frist, og i så fall oftest på grunn av sykdom hos studenten.

Ved UiT er fristen for innlevering av masteroppgave satt til 1. september.¹⁵ Vi er ikke kjent med hvilke erfaringer juridisk fakultet i Tromsø har gjort seg med denne tidlige fristen, men vi anser at en så tidlig frist strider med universitetets og fakultetets ambisjoner om å utnytte hele semesteret til læring, og at dersom programmet reelt skal være av tre semesters varighet, må fristen for innlevering av masteroppgave være mot slutten av tredje semester. Et bedre alternativ for studenter som ønsker å fullføre på kortere tid, vil være å, på samme måte som UiO, åpne for at det etter søknad unntaksvis kan innvilges en individuell tidligere frist under forutsetning av at det er i orden for veileder og at denne er tilgjengelig for å gi veiledning i løpet av sommeren.

Et annet eksempel på at det i enkelte tilfeller kan bli behov for individuelle frister for masteroppgaveinnlevering, er i de tilfellene studenter tidligere har fullført emner som også inngår i LLM-programmet under utveksling til UiB, og får slike emner innpasset i LLM-programmet (se nærmere om dette senere, under overskriften Gjenbruk av emner tatt under utveksling til UiB). For at det skal ha noen hensikt for studentene å få innpasset emner tatt under utveksling, og være attraktivt for tidligere utvekslingsstudenter å søke seg tilbake til UiB

¹² Særlig i Storbritannia er det vanlig at LLM-program (180 britiske credits som normalt vil omregnes til 90 norske studiepoeng) fullføres i løpet av 12 måneder fra september til september, ved at oppgaven skrives i løpet av sommeren og leveres i september.

¹³ Side 3. i vedlegg 1 til sak 23/21 til Fakultetsstyret.

¹⁴ *Regulations for master's theses for the international master's programmes' at the Faculty of Law*, vedtatt av programstyret for masterprogrammene ved Juridisk fakultet 9 desember 2014

https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/MARLTHESIS/faculty-of-lawmemorandum_130219.pdf

¹⁵ Section 18-3 in Chapter 3 of Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea program vedtatt i sak JF13-13 til fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet i Tromsø: «The thesis must be submitted for assessment no later than 1st September (or the first working day after, in case the 1st September is on a weekend). A thesis submitted for assessment may not be withdrawn, cf. Regulations for studies and examinations at the University of Tromsø – The Arctic University of Norway section 34 (3).» <https://uit.no/regelverk#v-pills-663729>

for å fullføre en LLM-grad, må fakultetet i slike tilfeller legge til rette for at studentene kan begynne den intensive skriveperioden sin tidligere enn i semester tre (høstsemesteret). Likevel vil det være slik at seminarerne i tilknytning til oppgaveprosessen er skreddersydd tidsmessig for de som skal skrive i semester tre, og studenter som får en avvikende utdanningsplan som følge av innpass av tidligere avlagte emner, vil ikke kunne få det samme skreddersydde undervisningsopplegg i tilknytning til masteroppgaveprosessen sin som det studenter som følger ordinær studieprogresjon får.

Kvalitetssikring og kvalitetsutvikling

LLM-program må, som alle andre studieprogram ved UiB, følge UiBs kvalitetssystem for utdanningene. Kvalitetssystemet innebærer blant annet at hvert studieprogram skal ha et programstyre og en programstyreleder. Ved Det juridiske fakultet er det studieutvalget og studiedekanen som er programstyre og programstyreleder for både det femårige og det toårige masterprogrammet i rettsvitenskap. For de erfaringsbaserte etter- og videreutdanningsmasterprogrammene som nylig er opprettet ved fakultetet er det studieutvalget som har det administrative ansvaret for programmene, mens det vil bli opprettet egne programstyrer som har ansvar for å drive programmet.

Studiedekanen vurderer at fordi LLM-program, på grunn av gjenbruk av emner, må driftes i tett samspill med det femårige og toårige masterprogrammet vil det være både hensiktsmessig og ressursbesparende at studieutvalget utgjør programstyret også for LLM-program og at studieutvalget har det administrative ansvaret også for fakultetets LLM-program. Likevel foreslås det at ansvaret for å drive LLM-program delegeres til en faglig programkoordinator (eventuelt to personer som deler på ansvaret) fra fagmiljøet/forskergruppen som tilbyr (flertallet av) emnene i programmet. Se mer om den faglige programkoordinatoren nedenfor.

Det er den faglige programkoordinatoren som hvert år skal utarbeide en kort egenvurdering av programmet. Denne behandles av studieutvalget. Programevalueringen som skal skje (minst) hvert 5. år gjøres i samarbeid mellom den faglige programkoordinatoren og studieutvalget.

Oppfølging av studentene på programmet

Det er ønskelig at studentene på LLM-programmet skal oppleve at de er tatt opp til et eget studieprogram til tross for at undervisning skjer sammen med studenter på femårig eller toårig masterprogram og innreisende utvekslingsstudenter. Det er også viktig at fakultetet legger til rette for at det dannes en gruppefølelse/studieprogramidentitet/kullidentitet blant studentene på LLM-program.

Måter å gjøre dette på kan være med å organisere aktiviteter av både faglig- og sosial art særlig for LLM-studentene både ved oppstart av semesteret og gjennom semesteret. Dette kan være «sammenristingsaktiviteter» på begynnelsen av semesteret som for eksempel felles besøk til klatrepark, noe som har vært prøvd ut med hell i forbindelse med Maritime Bergen Law Summer Programme, eller besøk til turistattraksjoner i Bergen. Det kan også være faglige ekskursions som for eksempel besøk til konkurransetilsynet for LLM-programmet i EU- og EØS-rett, eller til andre relevante institusjoner, bedrifter eller kontor for andre, fremtidige LLM-program. Studentene på LLM-programmet bør også inviteres til relevante arrangement som skjer i den aktuelle forskergruppen/fagmiljøet som står bak programmet, som for eksempel

seminar eller gjesteforelesninger. Ved at studentene på LLM-programmet inviteres inn på arenaer som de ordinære utvekslingsstudentene til fakultetet og studentene på masterprogrammet i rettsvitenskap ikke uten videre har tilgang til, vil opptak til LLM-program utgjøre noe særskilt selv om undervisning skjer sammen med de andre studentgruppene.

Et annet tiltak for å gjøre LLM-programmet til noe annet og mer enn å være ordinær utvekslingsstudent på fakultetet, kan være å tilby denne gruppen av studenter tettere (faglig) oppfølging enn det som er tilfelle for andre studenter ved fakultetet, for eksempel ved at studentene tildeles en faglig mentor blant de vitenskapelig ansatte som er tilknyttet programmet, slik forskergruppen i europarett foreslår. Det er sannsynlig at det vil ta noen år før alle studieplassene på et LLM-program fylles etter som det vil ta noe tid å gjøre programmet kjent. I etableringsfasen vil en mentorrolle dermed trolig kunne ivaretas av den/de faglige programkoordinatorene selv, mens når antall studenter er fulltallig kan det være nødvendig og hensiktsmessig å fordele mentoransvaret på flere ulike personer i fagmiljøet. Akkurat hva en faglig mentor skal gjøre utvikles ved hjelp av utprøving i forbindelse med etableringen av det første LLM-programmet. I forslaget fra forskergruppen foreslås det at en faglig mentor skal ha minimum to møter med studenten i løpet av hvert semester. Tema for møtene kan for eksempel være hvordan studenten opplever at det går med studiene, hvordan studenten trives, og samtale om valg av fordypnings- og valgemner i vårsemesteret samt drøfting av ideer til tema for masteroppgaven.

Målgruppe for LLM-program ved fakultetet

Sak 75/21 til fakultetsstyret slår fast at før oppretting av et LLM-program må vi definere hvem som skal være målgruppe for programmet, og eventuelt hvilke andre studentgrupper som kan tas opp til programmet i tillegg til hovedmålgruppen.

Norske jurister til det norske arbeidsmarkedet utdannes (i hovedsak) gjennom det femårige masterprogrammet i rettsvitenskap, og for å søke om bevilling som advokatfullmektig eller dommerfullmektig er det som hovedregel denne graden som kreves. Denne graden skal være tilstrekkelig for å jobbe som jurist, og de juridiske lærestedene er forventet å gi studentene den kompetansen som kreves, både i form av bredde og fordypning, innenfor disse fem årene. Dersom vi oppretter en spesialisert LLM-grad med norske studenter som (hoved)målgruppe, kan det ses som at vi mener at det norske rettsstudiet ikke gir den kompetansen som kreves av fremtidens jurister. I så fall oppfyller vi ikke vårt samfunnsoppdrag. En LLM-grad bør dermed ikke opprettes med norske studenter som hovedmålgruppe. Dette har heller ikke vært det uttalte formålet i de tidligere styresakene om LLM fra 2005 og 2009, eller i fakultetets strategier og i handlingsplanene for internasjonalisering. Der har internasjonale studenter hele tiden vært den eksplisitte målgruppen. Fordi også norske studenter trekkes frem som aktuell målgruppe i notatet fra forskergruppen i europarett¹⁶ gjør det det aktuelt å diskutere hvem som er målgruppe for LLM-program ved fakultetet. Her kan vi også sondre mellom norske nåværende studenter, og ferdige kandidater som allerede er ute i arbeidslivet, men som kan ønske seg faglig påfyll og fordypning. Den første gruppen får sin utdanning gjennom det femårige masterprogrammet i rettsvitenskap, mens den andre gruppen kan være aktuell for etter- og

¹⁶ «I lys av NAV-skandalen og behovet for å øke EU-/EØS-rettskompetansen gjennom undervisningstilbudet ved norske juridiske utdanningsinstitusjoner fremstår tidspunktet for lansering av en LLM-grad i EU-/EØS-rett også betimelig. Interessen blant norske studenter er nok allerede til stede, og vil trolig bare øke i årene fremover». S. 2 i vedlegg 1 til sak 23/21 til Fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet

videreutdanning. LLM-program både i Norge og utlandet kan utvilsomt være relevant som etter- og videreutdanning. I lys av hvem som historisk har vært tenkt som den primære målgruppen (internasjonale studenter), er det likevel ikke ønskelig at LLM-programmene skal innrettes som erfaringsbasert eller «Executive masters», altså etter- og videreutdanningsprogram der et av opptakskravene er at man allerede har relevant arbeidserfaring, og dermed ikke kan få opptak umiddelbart etter fullført juridisk grad.

I lys av utdanningstilbudet som allerede finnes til norske studenter synes det klart at det ikke er disse som bør være den primære målgruppen for LLM-program ved fakultetet. Det er likevel sannsynlig at også norske, både nåværende studenter og ferdige kandidater, kan ha ønske om å fordype seg i de rettsområder som fakultetet oppretter LLM-program i, også ut over den fordypning de kan oppnå, eller har oppnådd, innenfor rammen av det femårige masterprogrammet. Det bør derfor ikke være noe i veien for å også ta opp norske studenter til LLM-program ved fakultetet.

I internasjonal sammenheng er LLM-program oftest et tilbud (i hovedsak) rettet mot internasjonale studenter. De nasjonale studentene får sin juridiske utdanning enten gjennom et integrert masterstudium eller gjennom en treårig eller en fireårig bachelorgrad, eller gjennom en treårig «second degree/graduate degree», og disse gradene vil normalt være det som trengs for å praktisere som jurist i hjemlandet. LLM-grad er derfor sjelden nødvendig for å kunne praktisere juss i eget hjemland. Det er isteden en mulighet til å få ytterligere kunnskap og grundig fordypning innen et bestemt rettsområde. Og det kan i noen tilfeller også være en inngangsport for å kunne praktisere juss i et annet land. I USA for eksempel, kan man etter å ha fullført en LLM, melde seg til «the bar exam», og hvis denne består, få tilgang til å praktisere juss i den eller de statene som har anerkjent den «bar exam» man har bestått. Systemet i Norge kan ikke sammenlignes, og formålet med en LLM-grad i Norge vil ikke være å i etterkant kunne søke om bevilling som advokatfullmektig eller dommerfullmektig på grunnlag av LLM-graden. I norsk sammenheng vil LLM-programs funksjon være en grundig faglig fordypning innen et bestemt rettsområde, noe som vil være nyttig i en rekke ulike posisjoner og stillinger.

Selv om også norske kommende eller ferdige jurister kan komme til å fatte interesse for LLM-program ved fakultetet, synes det klart at vi skal holde fast ved at det er internasjonale søkere som er den primære målgruppen for programmet.

Studieplasser og antall studenter på programmet

Det har lenge vært et ønske og en ambisjon for fakultetet å opprette LLM-program, og i internasjonal sammenheng er det vanlig, og nær sagt «forventet», at et juridisk fakultet også tilbyr ett eller flere LLM-program. Likevel ligger ikke det å tilby LLM-program med internasjonale søkere som hovedmålgruppe innenfor fakultetets primære samfunnsoppdrag som må sies å være å utdanne norske jurister til et norsk arbeidsmarked. Med begrensede og pressede undervisningsressurser har det til nå ikke vært ansett som mulig å prioritere å opprette LLM-program ved fakultetet, og all den tid samfunnet har behov for alle de juristene vi greier å utdanne, har det heller ikke vært aktuelt å omdisponere studieplasser fra de ordinære studieprogrammene. Selv om det forsiktig har vært ytre ønsker til UiB-ledelsen om

nye studieplasser til LLM-program ved fakultetet¹⁷ er det ingen utsikter til at verken universitetsledelsen eller Stortinget vil bevilge midler til nye, fullfinansierte studieplasser over statsbudsjettet øremerket LLM-program ved fakultetet i overskuelig fremtid. Studieplassene må derfor finansieres innenfor fakultetets eksisterende rammebevilgning. Det finnes likevel et handlingsrom i form av omdisponering av noen av studieplassene som fakultetet fikk tilført i revidert nasjonalbudsjett i 2020. Som følge av de nye studieplassene ble opptaksrammene for både femårig og toårig masterprogram økt fra 2020/2021, men ble noe redusert fra 2022/2023 på grunn av et kutt i antall studieplasser som følge av at Kunnskapsdepartementet inndro og omdisponerte studieplassene. Fra 2022/2023 er det 42 plasser på toårig masterprogram i rettsvitenskap, der 12 av disse skriver seg fra de nye studieplassene som ble tildelt i 2020.

Formålet med de nye studieplassene i 2020 var at flere skulle få tilgang til høyere utdanning når arbeidsledigheten gikk opp som følge av pandemien, og var altså først og fremst et nasjonalt tiltak. Formålet med de nye studieplassene fra 2020 vil derfor bli ivaretatt også av LLM-programmet i EU- og EØS rett, og det kan derfor forsvares å flytte noen studieplasser fra toårig masterprogram til det nye LLM-programmet.

Som forklart i sak 75/21 er resultatmidler av studentenes studiepoengproduksjon og resultatmidler for gradsoppgåelser de eneste nye midlene som vil bli tilført fakultetets økonomi. Størrelsen på resultatmidlene vil henge sammen med antall studenter på programmet, og at disse består eksamener og fullfører grad. Antallet studenter som tas opp må være på et slikt nivå at vi kan gi dem tilfredsstillende oppfølging og at det kan dannes en gruppefølelse og en kullidentitet blant studentene.

Dersom vi ser til antall plasser på de andre LLM-programmene i Norge finner vi at Universitetet i Tromsø har «cirka» 20 plasser på programmet Law of the Sea-programmet¹⁸, og Universitetet i Oslo opplyser å ha 16 plasser på Maritime Law-programmet, og 22 plasser på hvert av de to programmene Public International Law og International Communication Technology Law.

Erfaringer fakultetet har gjort seg med gruppestørrelse og gruppedynamikk ved organisering av Maritime Bergen Law Summer Programme tyder på at det skjer en endring fra en gruppe på inntil 30, og en gruppe over dette. Til sommerprogrammet i 2018 ble det tatt opp 20 internasjonale og 8 norske studenter (opprinnelig 10 tilgjengelige plasser for norske studenter), mens det i 2019 ble tatt opp 36 internasjonale og 8 norske (opprinnelig 10 tilgjengelige plasser for norske studenter). Økningen fra nær 30 studenter til i overkant av 40 studenter ga merkbare negative forskjeller i gruppedynamikken, og i studentenes dedikasjon og tilhørighet til gruppen og programmet. Selvsagt kan det også ha vært tilfeldigheter i studentgruppen som førte til endringen i gruppedynamikk og følelsen av gruppetilhørighet, men erfaringen gir oss likevel indikasjoner på at det kan være fornuftig å sette et tak på 30 studenter på programmet for å legge til rette for tette og sammensveisede studentkull og tilstrekkelig oppfølging fra fakultetet. 30 studenter er også i tråd med hva forskergruppen i europarett i samtaler har signalisert at de ville se som det optimale studentantallet på LLM-programmet i EU- og EØS-rett, samtidig som de også mener at de ville kunne håndtere opp mot 50 studenter.

¹⁷ Sist mer uformelt på siste side av artikkelen «Internasjonalisering av studiet ved Det juridiske fakultet» (Strandbakken og Tøsdal) s.115-130 i Rett i vest (2019) av Giertsen, Husabø, Iversen og Konow (red.)

¹⁸ https://uit.no/utdanning/program/271310/law_of_the_sea_-_master

Med 30 studenter på programmet vil det basert på 2022-satsene i finansieringssystemet bety kr 2 757 375 i resultatmidler per kull på 30 studenter som fullfører LLM-program.¹⁹ Erfaring fra andre institusjoner er at det tar tid å bygge opp kull med et slikt antall studenter. Særlig første året må vi forvente et langt lavere antall studenter på programmet etter som markedsføring av programmet først vil kunne begynne etter at programmet er offisielt opprettet av universitetsstyret i november, hvilket er tett opptil søknadsfristen til masteropptak for internasjonale søkere fra utenfor EU/EØS-området 1. desember, og også kort tid før søknadsfristen til masteropptak for søkere fra EU/EØS-området som er 1. mars.

Innenfor de 30 studieplassene og i lys av det som er skrevet over om målgruppe for programmet, er det også nødvendig å ta stilling til om eller hvordan de 30 studieplassene skal fordeles mellom ulike søkergrupper. Dette er også nødvendig fordi det i UiBs prosess for opptak til masterprogram er ulike søknadsfrister og svarfrister for de ulike søkergruppene.

Som slått fast ovenfor er internasjonale søkere hovedmålgruppen, og økt internasjonalisering har hele tiden vært målet med opprettelse av et LLM-program. Dette taler for at flertallet av plassene skal tildeles internasjonale studenter. Likevel er det sannsynlig at også norske søkere, enten det er ferdige jurister eller studenter som har fullført minimum 3 års jusstudier, vil ha interesse av den faglige fordypningen som oppnås gjennom et LLM-program. Norske studenter vil også være et positivt tilskudd til studentgruppen som helhet, da disse vil kunne innta en rolle som uformelt vertskap og uformell Norges- og Bergensguide for de internasjonale studentene på programmet. Dette vil gi de internasjonale studentene mulighet til å bli kjent med norske studenter og gjennom dem med kulturen og samfunnet i vertslandet for LLM-programmet, noe som utvilsomt vil øke det utenomfaglige utbyttet fra LLM-programmet. På bakgrunn av dette er det ønskelig at noen av plassene på programmet forbeholdes søkere fra Norge.

Som et utgangspunkt foreslås det at 20 av de 30 plassene forbeholdes internasjonale søkere, mens 10 plasser er forbeholdt norske søkere. Det er kun for plassene forbeholdt norske søkere det er aktuelt å flytte studieplasser fra toårig masterprogram. Studieplassene for internasjonale studenter vil måtte finansieres av resultatmidler alene, på samme måte som det per i dag heller ikke finnes studieplasser øremerket innreisende utvekslingsstudenter. Dersom plassene i opptaksgruppen med den tidligste søknadsfristen ikke fylles opp, kan plassene tilbys studenter fra den andre opptaksgruppen.

Godtgjøring i undervisningsregnskapet for ansvar i tilknytning til LLM-program

Til tross for at det foreslås at vi baserer oss på gjenbruk av emner og undervisning mellom LLM-program og det femårige masterprogrammet, vil etablering og drift av et LLM-program, og i fremtiden kanskje flere LLM-program, utvilsomt likevel kreve ressurser både fra det aktuelle fagmiljøet og fra administrasjonen.

Undervisning, eksamen og sensur i emnene som inngår i LLM-programmet godskrives i undervisningsregnskapet på samme måte som for ordinære spesialemner. Dette endres ikke

¹⁹ (54 000 per årsenhet i finansieringskategori D x 1,5) + 41 550 enkel uttelling for fullført grad i finansieringskategori D = 122 550 per kandidat. Sentralnivået ved UiB holder tilbake 25 % av resultatmidlene og fakultetets netto blir 91 913 per student. Med 30 kandidater som fullfører LLM-program vil fakultetet motta kr 2 757 375 i resultatmidler.

av at en del av spesialemnene våre nå også skal tilbys som del av et LLM-program. Masteroppgaveemnet er det eneste emnet som vil være et emne utelukkende for studenter som er tatt opp til LLM-program.

For at studentene som er tatt opp til LLM-program skal få tilbud om aktiviteter i tilknytning til LLM-programmet bør det oppnevnes en faglig programkoordinator som står for den daglige driften og koordineringen av programmet sammen med administrasjonen, samt den tette oppfølging av studentene på programmet gjennom både faglige og sosiale aktiviteter. Med parallell til grunnfradraget for emneansvar for obligatoriske emner som er på 50 timer, foreslås det at ansvaret som faglig programkoordinator for et LLM-program også godskrives med 50 timer. Godskrivningen gis per år, eller med 25 timer per semester. Drift av LLM er selvsagt annerledes enn drift av obligatoriske emner på så mange vis, både i struktur og i arbeidets art. Viktigste er kanskje at LLM-program vil få langt færre studenter enn de obligatoriske emnene.

Dersom det er flere programkoordinatorer som deler på ansvaret for et LLM-program avgjør de selv hvordan oppgavene og de disponible timene skal fordeles. I høstsemestrene vil programkoordinatoren ha ansvar for to LLM-kull samtidig. Godskrivningen foreslås som 25 per semester selv om antall studenter er høyere i høstsemesteret, da vi forventer at studenter som skriver masteroppgave vil kreve mindre oppfølging enn studenter som er nye på programmet.

Den noe beskjedne godtgjørelsen som foreslås til faglig programkoordinator må ses i sammenheng med godtgjørelsen for andre oppgaver i tilknytning til LLM-program. Som del av den faglige og sosiale oppfølgingen av studentene er det foreslått at hver student skal få oppnevnt en mentor i fagmiljøet. Mentor og student skal møtes minimum en gang på begynnelsen av semesteret og en gang på slutten av semesteret, men kan også velge å isteden avtale flere kortere treff i løpet av semesteret. Til denne faglig-sosiale oppfølgingen av studentene foreslås det at det stilles to timer til disposisjon per student hvert av de to første semestrene av LLM-programmet. Når studenten er i sitt tredje semester og skal skrive masteroppgave, overtas mentoransvaret av studentens masteroppgaveveileder og oppfølgingen av studenten inngår i det ordinære timeantallet som er satt av til veiledning av masteroppgave (11 timer). Mens LLM-program er i en etablerings- og oppbyggingsfase er det sannsynlig at mentoransvaret i stor grad vil ivaretas av programkoordinator. Den samlede godskrivningen vil dermed bli større enn godskrivningen for programkoordinatoransvaret alene.

Når et LLM-program har funnet sin form og har oppnådd ønsket antall søkere og studenter, kan det være nødvendig å fordele mentoransvaret på flere personer i fagmiljøet, og godtgjørelsen for å være mentor for studenter vil da fordeles på flere.

En tredje oppgave som i oppstartsfasen nok kan ses i sammenheng med både programkoordinatoransvaret og mentoroppgaven, er emneansvaret for det nye masteroppgaveemnet som etableres for å inngå i LLM-program ved fakultetet. Emnebeskrivelsen for det engelskspråklige masteroppgaveemnet tar som tidligere nevnt utgangspunkt i det norske 30-studiepoengs masteroppgaveemnet. Emneansvaret kan likevel ikke sammenlignes,²⁰ etter som det engelskspråklige emnet vil ha langt færre studenter og i hvert fall i første omgang ikke ha ulike faggrupper. Oppgaver som i det norskspråklige emnet er lagt til faggruppeansvarlig og godskrives særskilt, inngår for det engelskspråklige emnet som oppgaver som del av det generelle emneansvaret. 10 timer tilsvarer det man per i dag får

²⁰ Emneansvar for JUS399 Masteroppgave godskrives som 30 timer i undervisningsregnskapet.

for å ha emneansvar for spesialemer. Det foreslås at godskriving av emneansvar settes til 10 timer det semesteret masteroppgaveemnet avholdes, altså høstsemesteret. I tillegg settes det av timer til undervisning i det engelskspråklige masteroppgaveemnet, tilsvarende det antall timer fellesundervisning som per høsten 2022 tilbys i skrivesemesteret til det norske emnet (Ni timer med forberedelsesfaktor fem). Slik forskergruppen for europarett har skissert prosessen frem til skrivesemesteret for masteroppgaven, er det sannsynlig at undervisningen i det engelskspråklige masteroppgaveemnet vil bli spredt utover de tre semestrene LLM-programmet varer, og ikke holdes kun i selve skrivesemesteret, slik timeplanen for JUS399 masteroppgave viser.

Dersom det i fremtiden blir opprettet flere LLM-program slik at studentene på det engelskspråklige oppgaveemnet blir inndelt i ulike faggrupper, vil det bli nødvendig å vurdere godskriving i tilknytning til masteroppgaveemnet på nytt. Etter som flere LLM-program og inndeling i ulike faggrupper uansett ikke er nært forestående, nøyer vi oss per nå med å foreslå godtgjørelse for emneansvar.

Det gis ingen godskriving i undervisningsregnskapet for arbeid med å utvikle ideer til nye LLM-program. Fagmiljø som ønsker å etablere nye LLM-program må gjøre dette utviklingsarbeidet innenfor sitt ordinære virke som del av det strategiske arbeidet med å bygge opp og videreutvikle fagmiljøet. Når et fagmiljø legger frem en idé til et LLM-program som er tilstrekkelig gjennomarbeidet til at fakultetsstyret kan ta stilling til om ideen bør danne grunnlag for en søknad til UiBs sentrale studiekvalitetskomité og et videre vedtak i universitetsstyret om oppretting av nytt studieprogram, vil det kunne gis inntil 40 timer godskriving i undervisningsregnskapet for arbeidet med selve søknaden. Dette er kun aktuelt dersom fakultetsstyret gir klarsignal om at det skal arbeides videre med planene med sikte på å levere søknad om oppretting av nytt studieprogram.

Basert på forslagene over, vil etablering og drift av et LLM-program samlet belaste fakultetets undervisningsregnskap med 795 timer per år den dagen vi har oppnådd et studenttall på 30 studenter. De første årene vil studenttallet sannsynligvis være lavere. Det betyr at antall undervisningstimer som kreves vil være lavere, men også at resultatmidler fra studiepoengproduksjon vil være lavere enn det vi kan forvente når programmet har funnet sin form og kommet i normal drift.

Faglig programkoordinator	50 timer per år	50 timer
Mentor, 2 timer per student per semester i semester 1 og 2	2 semester á 2 timer x 30 studenter	120 timer
Emneansvar masteroppgave		10 timer
Undervisning masteroppgave	9 forelesningstimer med forberedelsesfaktor 5	45 timer
Veiledning masteroppgave	11 timer x 30 studenter	330 timer
Sensur masteroppgave	8 timer x 30 oppgaver	240 timer
Totalt		795 timer

Samlet utgjør dette litt mer enn et helt undervisningsårsverk (775 timer) for professor og førsteamanuensis.

Med et optimistisk anslag om 10 studenter første år, vil LLM-programmet i en oppstartsfasen belaste undervisningsregnskapet med 335 undervisningstimer per år, pluss 40 timer i søknadsfasen.

Faglig programkoordinator	50 timer per år	50 timer
Mentor, 2 timer per student per semester i semester 1 og 2	2 semester á 2 timer x 10 studenter	40 timer
Emneansvar masteroppgave		10 timer
Undervisning masteroppgave	9 forelesningstimer med forberedelsesfaktor 5	45 timer
Veiledning masteroppgave	11 timer x 10 studenter	110 timer
Sensur masteroppgave	8 timer x 10 oppgaver	80 timer
Totalt		335 timer

I tillegg til undervisningsressurser som vist her, vil en ansatt i studieseksjonen (ca. 50% stilling) måtte få et praktisk og administrativt ansvar knyttet til driften av studiet. Sentrale studieadministrative oppgaver vil være markedsføring, rekruttering og studentopptak (i samarbeid med studieavdelingen ved UiB), planlegging og koordinering av studentmottak, undervisning og eksamen (inkludert forberedelser, gjennomføring og etterarbeid), gjennomføring av emne- og deltakerevalueringer, bruk av Felles studentsystem (FS), saksbehandling av studentsaker og generell oppfølging av studenter, samt å være kontaktperson for undervisere, sensorer og veiledere. Mange av oppgavene vil skje i tett samarbeid med faglig programkoordinator. Det betyr at det er behov for nye administrative ressurser for å kunne dekke dette behovet, eventuelt at eksisterende ressurser omdisponeres ved at administrasjonen slutter å gjøre andre oppgaver.

Som nevnt over, i kapittelet Studieplasser og antall studenter på programmet, vil 30 studenter på programmet, og basert på 2022-satsene i finansieringssystemet, bety kr 2 757 375 i resultatmidler per kull på 30 studenter som fullfører LLM-program. Det betyr at selv med i overkant av et helt undervisningsårsverk som innsats, og et halvt administrativt årsverk, vil regnestykket gå forsiktig i balanse. Det er likevel vanskelig å gi eksakte tall for hva etablering og drift av LLM-program allerede har kostet oss og vil koste fremover, eller potensielt vil gi av ekstra inntekter. Resultatet avhenger av antall studenter, og reelle kostnader kunne også ta opp i seg deler av kostnadene ved spesialemnene som inngår. Disse er ikke tatt med i regnestykket, da oppretting av LLM-program er foreslått å forutsette gjenbruk av (i hovedsak) allerede eksisterende spesialemnener og at eventuelle nye emner som opprettes ved etableringen av LLM-program også skal inngå som spesialemnener i det femårige og det toårige masterprogrammet. I tillegg kommer at gjenbruk av emner mellom ulike grader, og for internasjonale studenter mellom studierett til utveksling og studierett til LLM-program, gjør at regnestykkene for studiepoengproduksjon blir kompliserte, eller nær sagt umulig å gjøre presise. Deler av studiepoengproduksjonen innenfor LLM-programmet vil trolig være studiepoeng som ellers ville blitt avlagt som del av toårig- eller femårig masterprogram i rettsvitenskap, og dels vil studiepoeng avlagt under utveksling innpasses i LLM-grad slik at studiepoengproduksjonen innenfor LLM-programmet går ned (nærmere om gjenbruk mellom grader i de to kommende kapitlene).

Vurderingen av om det er forsvarlig å bruke det foreslåtte antallet undervisningstimer i tilknytning til LLM-program, må også gjøres i lys av hvordan LLM-program kan bidra til å styrke fakultetets og bestemte fagmiljøer ved fakultetet sitt internasjonale omdømme, i tillegg til å øke internasjonaliseringen ved fakultetet.

Gjenbruk av emner på tvers av grader, forholdet til femårig og toårig mastergrad i rettsvitenskap

Som nevnt over, i kapittelet om målgruppe for LLM-program ved fakultetet, bør ikke norske studenter være hovedmålgruppen for LLM-program ved fakultetet. Selv om norske jurister bør få tilstrekkelig spesialisering innenfor rammen av det femårige masterprogrammet i rettsvitenskap, er det likevel ikke usannsynlig at noen studenter vil komme til å søke opptak til LLM-program ved fakultetet for å tilegne seg den ekstra fordypningen som et LLM-program vil gi. Per i dag er det mulig for studentene våre å ta et LLM-program under utveksling til utlandet og slik sikre seg en grundig faglig fordypning innenfor et bestemt rettsområde, istedenfor å ta et bredere og mer tilfeldig sammensatt utvalg juridiske emner slik tilfellet kan bli både ved utveksling som ikke er til et LLM-program, og ved valg av spesielemner her hjemme dersom man ikke velger en bestemt fagretning for alle spesielemnene sine. Vi har også eksempler på at studenter på femte studieår velger å søke opptak til et av LLM-programmene som tilbys ved UiO, og at de etter fullført LLM søker om innpassing av spesielemner og masteroppgave avlagt som del av en LLM ved UiO, og dermed oppnår både LLM fra UiO og mastergraden i rettsvitenskap fra UiB i løpet av normert studietid for mastergrad i rettsvitenskap med tillegg av ett semester.

En attraktiv fordel ved å utveksle for å ta en LLM-grad, eller ved å søke opptak til LLM-program ved UiO (eller UiT) i det femte studieåret, er altså at man oppnår to grader nesten på tiden av én. I lys av praksisen som er etablert for utveksling og for studier ved UiO, er det klart at det også må tas stilling til om, eller hvordan, et LLM-program ved UiB, i denne omgang LLM-programmet i EU- og EØS-rett, kan godskrives i femårig (eller toårig) masterprogram ved UiB.

UiO har fast praksis for at en LLM avlagt ved UiO kan godkjennes som tilsvarende femte studieår i masterprogrammet ved UiO, og det samme gjelder for LLM-grader som er avlagt ved et utenlandsk universitet under utveksling (forutsatt at studieprogrammet inneholder oppgave som tilsvarer den norske masteroppgaven).

I lys av godskrivingsforskriften²¹ og utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet²² synes det klart at også en LLM-grad avlagt ved Det juridiske fakultet ved UiB bør kunne godkjennes som tilsvarende spesielemner og masteroppgave på femte studieår av masterprogrammet i rettsvitenskap. Det betyr at studenter, ved å studere kun ett semester ekstra, vil kunne oppnå både mastergrad i rettsvitenskap og graden Master of Laws. Dette er i tråd med fakultetets reglement, og med etablert og langvarig praksis for innpassing av studier både fra utlandet og fra de andre norske juridiske fakultetene. Det synes urimelig at en LLM-grad som er avlagt ved UiB ikke skal godkjennes på lik linje med en LLM-grad avlagt ved UiO eller et utenlandsk universitet, på samme måte som det synes urimelig at studenter fra UiO skal kunne få godkjent en LLM-grad fra UiB som tilsvarende sitt femte studieår, mens studenter fra UiB ikke skal kunne benytte den samme LLM-graden på samme måte i sin norske grad.

Vi foreslår derfor at reglement og praksis for godskrivning av LLM-grad avlagt ved UiB blir den samme som for LLM-grader avlagt ved andre institusjoner, altså at 30 studiepoeng juridiske

²¹ Forskrift om godkjenning av norsk og utenlandsk høyere utdanning og av realkompetanse (godkjenningsforskriften) <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2018-12-21-2221>

²² Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet kapittel 5. <https://www.uib.no/jur/21684/utfyllende-regler-studier-ved-det-juridiske-fakultet-universitetet-i-bergen>

emner avlagt som del av en LLM kan godskrives som spesialemer, og at masteroppgave godskrives på bakgrunn av at studentene har bestått tilsvarende prøve som del av en LLM.²³

Under dette spørsmålet må det likevel bemerkes at Forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen²⁴ er under revisjon, og at muligheten for gjenbruk av studiepoeng i ny grad er noe av det som blir regulert av forskriften og der det er interessekonflikter mellom ulike fakultet ved UiB. Det er i fakultetets interesse at dagens praksis ved fakultetet kan videreføres under ny forskrift. Forslag til ny forskrift er sendt på høring med høringsfrist 1. november. Dersom forslaget blir vedtatt i sin nåværende form vil det kreves ny masteroppgave skrevet ved UiB for at en grad skal kunne utstedes ved UiB. Dette vil effektivt hindre gjenbruk av inntil 60 studiepoeng mellom LLM-grad og mastergraden i rettsvitenskap. I fakultetets hørings svar vil vi spille inn hvorfor det er viktig for oss å kunne videreføre vår langvarige praksis med godskriving av masteroppgave, og også påpeke at det vil være uheldig om det på dette feltet blir ulik praksis mellom de juridiske fakultetene i Oslo og Bergen. Dersom fakultetets innspill i høringsrunden ikke blir tatt til følge, betyr det at det som her foreslås om innpassing og gjenbruk mellom ulike grader vil komme til å måtte endres når ny UiB-forskrift trer i kraft. Slik forslaget til ny UiB-forskrift per i dag ser ut, vil forskriften komme til å få følger for fakultetets reglement for godskriving både av studier avlagt under utveksling og studier avlagt ved andre norske institusjoner. Inntil en slik endring eventuelt er vedtatt, foreslår vi likevel at LLM-grader avlagt ved UiB godkjennes i mastergraden i rettsvitenskap på lik linje som studier avlagt ved utenlandsk institusjoner eller ved andre norske læresteder.

Gjenbruk av emner tatt under utveksling til UiB

Det er sannsynlig at studenter som har vært på utveksling ved UiB vil være en viktig gruppe å rekruttere blant. Vi må derfor ta stilling til om, eller hvordan, emner tatt under utveksling kan innpasses i LLM-grad ved fakultetet. Mulighet for å senere ta med seg emner avlagt under utveksling inn i en LLM-grad ved samme universitet er utbredt hos mange av våre partneruniversiteter. Flere argumenter taler for at dette bør være mulig også hos oss. For studentene vil det være en fordel dersom studietiden på LLM-programmet kan reduseres ved at emner avlagt under utveksling kan innpasses i LLM-graden, og dette vil trolig gjøre det attraktivt eller mer aktuelt for våre tidligere utvekslingsstudenter å returnere til fakultetet på et senere tidspunkt for å fullføre en LLM-grad. Altså gir det oss et fortrinn ved rekruttering. Det vil nok effektivt *hindre* en del av våre tidligere innreisende utvekslingsstudenter fra å ta en LLM-grad ved fakultetet dersom det *ikke* er mulig å innpasse emner tatt under utveksling. Dersom en student har vært på utveksling ved UiB og tilfældigvis har fullført akkurat de tre emnene som er obligatoriske i høstsemesteret i LLM-programmet i EU- og EØS-rett, vil vi ikke ha andre emner å tilby som første del av LLM-programmet, og LLM-programmet blir irrelevant for disse studentene da vi ikke kan forvente at de vil ha interesse av å ta de samme emnene en gang til. Mens hvis det er noen av vår- emnene som er fullført, vil det for programmet i EU- og EØS-rett isteden være andre valgbare emner å velge mellom.

²³ Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet kapittel 5. <https://www.uib.no/jur/21684/utfyllende-regler-studier-ved-det-juridiske-fakultet-universitetet-i-bergen>

²⁴ Forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen («UiB-forskriften») <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2012-02-16-872>

Forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen (UiB-forskriften) stiller krav om 60 nye studiepoeng for at en grad fra UiB skal kunne tildeles. I og med at LLM-graden kun er på 90 studiepoeng, vil det bety at maksimalt 30 studiepoeng avlagt under utveksling kan innpasses i graden.

Det planlegges for tiden en omlegging av det engelskspråklige emnetilbudet ved fakultetet.²⁵ Dersom forslaget til modell for engelskspråklige emner blir vedtatt, betyr dette at dagens emner som hovedregel vil videreutvikles til å ha en variant på BA-nivå og en variant på MA-nivå. Det betyr at vi i en periode vil kunne ha søkere til LLM som har vært på utveksling og har tatt de «gamle» emnene, og ikke de nye variantene som er enten på BA-nivå eller på MA-nivå. Som overgangsordning mellom ny og gammel modell for engelskspråklige emner, foreslås det at «gamle» emner som hovedregel godtas som tilsvarende nytt emne på MA-nivå. Likevel slik at det kan gjøres egne og strengere vurderinger for enkeltemner.

Studenter som fra og med studieåret 2023/2024 tar bachelorvarianten av emner der mastervarianten av emnet inngår i LLM-program, kan ikke få godskrevet bacheloremner som del av LLM-programmet. Studenten må ta emnet på nytt på masternivå dersom studenten får opptak til LLM-program ved fakultetet.

Slik LLM-programmet i EU- og EØS-rett er bygget opp, vil en praksis der studenter må ta emnet på nytt på masternivå dersom et emne tidligere er avlagt på bachelornivå (forutsatt at forslag til ny modell for engelskspråklige emner vedtas, se sak 77/22 til fakultetsstyret 27.09.2022), i liten eller ingen grad få konsekvenser for egne studenter²⁶ som ønsker å ta LLM-programmet. På studieordningen av 2021 for femårig masterprogram, vil studenter sjelden eller aldri ha avlagt bachelorvarianten av de obligatoriske emnene som tilhører *høstsemesteret* av LLM-programmet. Studentene tar valgfrie emner på vårsemesteret av tredje studieår, vanligvis ett norskspråklig og ett engelskspråklig valgfritt emne. Det betyr at studentene *kan* ha studert det som er tema i et av de semi-obligatoriske eller valgfrie emnene som tilhører *vårsemesteret* av LLM-programmet og som er på masternivå, i et bacheloremne på tredje studieår. I den nye modellen som er foreslått vil det for de engelskspråklige emnene som hovedregel finnes en bachelorvariant og en mastervariant, såkalte søskenemner. Søskenemner vil ikke være like, da læringsmål og forventet læringsutbytte vil være tilpasset hhv. bachelornivå og masternivå. Søskenemner vil likevel ha stor grad av felles tematisk innhold, med delvis felles undervisning (med tillegg av ekstra undervisning på masternivå) og delvis samme pensum (med tillegg av mer pensum på masternivå). Det betyr at selv om emnene er ulike på hhv. bachelornivå og masternivå, vil det være såpass stor grad av overlappende faginnhold at studenter ikke vil kunne oppnå nye studiepoeng dersom man tar emnene på begge nivå. Studenter som eventuelt allerede har tatt et emne på bachelornivå der søskenemnet som er på masternivå inngår i vårsemesteret på LLM-programmet, må derfor isteden velge andre emner i LLM-programmet. Fordi vårsemesteret av LLM-programmet består av semi-obligatoriske og valgbare emner er det mulig for studenten å ta andre emner, dersom ett av emnene som inngår i LLM-programmet allerede er avlagt i bachelorvariant som del av 3. studieår.

For internasjonale studenter som har vært i Bergen på utveksling tidligere og har tatt et emne på bachelornivå under utveksling, kan det virke lite attraktivt å måtte ta det samme emnet på

²⁵ Se sak 77/22 til fakultetsstyret 27.09.22.

²⁶ Studenter som også er tatt opp til femårig eller toårig masterprogram i rettsvitenskap ved UiB.

masternivå som del av LLM-programmet hvis de returnerer for å ta en LLM. Det er likevel slik at emner på bachelornivå ikke kan innpasses i grader på masternivå. Det kunne være ønskelig med overgangsordninger/tillegg som gjorde at studentene på et noe enklere vis enn å ta hele emnet på nytt på masternivå, kunne kompensere for forskjellene i innhold og læringsutbytte mellom bachelornivå og masternivå. Slike ordninger ville imidlertid kreve stor grad av individuell tilrettelegging og oppfølging og vil være ressursmessig krevende. Det må derfor være en streng praksis på at kun emner avlagt på masternivå under utveksling kan innpasses i LLM-grad, og ellers må studentene ta emnet på nytt på masternivå. Noe annet undergraver også forskjellen mellom emner på bachelornivå og masternivå.

Opptak

Opptak til masterprogram ved UiB, inkludert opptak av internasjonale masterstudenter, er regulert av Forskrift om opptak til Universitetet i Bergen og av Retningslinjer for opptak til Universitetet i Bergen. Arbeidet med opptak koordineres av Studieavdelingen ved UiB. Eventuelle faglige vurderinger gjøres likevel av fakultetene/fagmiljøene. I lys av fakultetets begrensede ressurser må det være et premiss for etablering av LLM-program at opptaket skal håndteres av Studieavdelingen og dermed kun i mindre grad trekke på fakultetets allerede pressede ressurser. I tillegg til ressurs hensyn kommer også hensynet til å sikre et profesjonelt, kvalitetssikret og rettfærdig opptak. For eksempel gjør volumet på søknader som blir behandlet av Studieavdelingen at de har opparbeidet god kompetanse på å vurdere og verifisere utenlandske vitnemål, og å gjøre omregninger av utenlandske karakterer.

Som krav til opptak til masterstudier ved UiB gjelder generelt at søkerne må ha fullført bachelorgrad innenfor det fagområdet masterprogrammet gjelder (for oss rettsvitenskap/juss), de må ha et karaktersnitt tilsvarende minimum C på den norske karakterskalaen og de må dokumentere engelskkunnskaper på et bestemt nivå²⁷. Det finnes en rekke unntak fra kravet om at engelskkunnskaper skal dokumenteres med bestemte «scores» på offisielle engelsktester, noe som gjør at søkere i størst mulig grad unngår å måtte avlegge svært dyre engelsktester, samtidig som tilfredsstillende språknivå sikres. For søkere fra Norge vil det for eksempel være tilstrekkelig å kunne vise til karakter 4 eller bedre i det obligatoriske engelskfaget fra videregående skole.

Opptak til masterprogram ved UiB har ulike søknadsfrister for hhv. søkere bosatt utenfor EU/EØS/Sveits, søkere bosatt i EU/EØS/Sveits og søkere bosatt i Norge eller Norden. Søkere bosatt utenfor EU/EØS/Sveits må søke innen 1. desember for studier som skal begynne kommende høstsemester. Studenter bosatt i EU/EØS/Sveits må søke innen 1. mars, og søkere bosatt i Norge eller Norden må søke innen 20. april. Når ulike søkere har ulike søknadsfrister, er dette er blant annet fordi studenter som trenger visum for å kunne studere i Norge må begynne forberedelsene til studier i Norge tidligere enn studenter fra EU/EØS-land, og også europeiske studenter trenger å kunne planlegge flytting til Bergen tidligere enn det som er nødvendig for norske/nordiske studenter.

²⁷ For informasjon om engelskkravene som gjelder for opptak til engelskspråklige masterprogram ved UiB, se: <https://www.uib.no/en/education/49142/english-language-requirements-masters-programmes#valid-tests-and-minimum-scores>

Dokumentasjonskravene i søknadsprosessen er noe ulike for internasjonale søkere og norske søkere. For eksempel er motivasjonsbrev (maks 450 ord) en del av søknadsprosessen for internasjonale søkere, men dette er ikke et standardkrav for norske søkere. Fagmiljøet som står bak forslaget til LLM-program i EU- og EØS-rett har eksplisitt ønsket at motivasjonsbrev skal være del av søknaden om opptak til LLM-programmet, og vi vil derfor sammen med Studieavdelingen se på hvordan dette kan løses også for norske søkere.

Et særtrekk ved opptak til LLM-studier som fakultetet vil gjøre Studieavdelingen oppmerksom på, og sammen med Studieavdelingen finne rutiner for, er at studenter skal kunne tas opp til LLM-studier ikke bare på bakgrunn av en bachelorgrad, men også på bakgrunn av å ha fullført studier «tilsvarende en bachelorgrad». Denne muligheten er spesifisert under opptakskrav i forslaget til studieplan for Master of Laws in EU and EEA Law. Både i Norge og i flere andre europeiske land er jusstudiet fortsatt organisert som et integrert masterstudium, og studentene oppnår ingen formell juridisk grad før de har fullført hele studiet. Likevel anser vi at studentene er kvalifiserte for opptak til LLM-studier etter å ha fullført tre eller fire års jusstudier. Det er også på slikt grunnlag våre egne studenter på masterprogrammet i rettsvitenskap får opptak til LLM-studier i de tilfellene fakultetet har inngått avtaler om opptak til LLM-program hos fakultetets partneruniversitet.

LLM-program ved fakultetet vil ha oppstart i høstsemesteret og derfor normalt kun skulle ha opptak i det som i UiBs rutiner kalles «haustopptaket», og altså opptak kun én gang i året. Dersom det er ledig kapasitet på et kull etter høstopptaket, er det også mulig å gjennomføre suppleringsopptak for vårsemesteret. Et slikt suppleringsopptak der studentene starter i vårsemesteret, kan være særlig aktuelt for å rekruttere nåværende eller tidligere innvekslingsstudenter som allerede har avlagt emnene som tilhører det første semesteret i programmet. Suppleringsopptak for vårsemesteret er ikke noe som per nå foreslås som en standardløsning. Det nevnes likevel som en mulighet som finnes, og som eventuelt kan vurderes etter hvert som vi gjør oss erfaringer med rekruttering av studenter og muligens erfarer at en åpning for oppstart også i vårsemesteret ville være en fordel for eksempel særlig for å kunne tiltrekke oss tidligere utvekslingsstudenter som søkere. Vi erfarer at mange av våre partneruniversitet som tilbyr LLM åpner for oppstart også i vårsemesteret, samtidig som de tydelig formidler at det er kun oppstart i høstsemesteret som gir det ideelle og anbefalte studieopplegget.

Behov for justeringer basert på erfaringer og ved etablering av neste LLM-program

Selv om vi i denne saken tar mål av oss til å bestemme rammeverket også for fremtidige LLM-program ved fakultetet, er det ikke usannsynlig at dette rammeverket vil måtte justeres og tilpasses etter hvert som vi høster erfaringer fra vårt første LLM-program, eller når et annet fagmiljø skal utvikle et LLM-program i tråd med sine ambisjoner og mål.

Det er ikke gitt at «one size fits all», selv om vi tror at det at vi nå vedtar noen generelle rammer vil gjøre det lettere å etablere nye LLM-program i fremtiden. Arbeidet med å etablere LLM-programmet i EU- og EØS-rett har allerede bidratt til å gå opp stien ved fakultetet og gjort at vi nå tar stilling til en rekke prinsipielle spørsmål som vi ved neste korsvei og ved planleggingen av neste LLM-program dermed allerede vil ha svaret på.

Ved etablering av et nytt program med en lengde og i et «marked» vi ikke allerede har erfaring med, er det uunngåelig at veien til dels blir til mens vi går. Det er derfor viktig at faglig programkoordinator, sammen med administrasjon, gjør kontinuerlig evaluering av hva som fungerer og hva som kan gjøres annerledes eller bedre, og slik bidrar til å utvikle rutiner for LLM-program ved fakultetet, og tar initiativ til at fakultetsstyret ved behov justerer rammene for etter hvert som vi gjør oss erfaringer med å tilby LLM-program.

Nedleggelse av studieprogram

Erfaringer fra fakultetene i Tromsø og Oslo tilsier at det tar tid å bygge opp kjennskap til LLM-programmene blant potensielle søkere, få tilstrekkelig kvalifiserte søkere og å få studenter som faktisk fullfører LLM-graden. Når vi oppretter et slikt program må programmet få tid til å gjøres kjent og til å finne sin optimale form gjennom at vi prøver det ut på noen studentkull. Men dersom studentrekrutteringen ikke fører frem og vi ikke oppnår et tilfredsstillende antall både når det gjelder søkere til programmet, studenter som møter og studenter som fullfører, så må programmet etter en gitt tid, for eksempel etter fem år, legges ned.

Studieutvalgets behandling av saken

Utkastet til denne saken har også vært lagt frem for studieutvalget i studieutvalgets møte 14. september.²⁸

Studieutvalget slutter seg til rammene for LLM-program slik de er beskrevet i saksnotatet, samt forslaget til vedtak.

På denne bakgrunn framsettes følgende

forslag til vedtak:

- 1) Studieprogram ved fakultetet som fører frem til graden Master of Laws skal ha et omfang på 90 studiepoeng og varighet på 3 semester.
- 2) Studieprogram ved fakultetet som fører frem til graden Master of Laws skal inneholde et selvstendig, veiledet vitenskapelig arbeid (masteroppgave/master's thesis) på 30 studiepoeng.
- 3) Emner som inngår i studieprogram som fører frem til graden Master of Laws skal som hovedregel også tilbys som spesialemer i den femårige og i den toårige mastergraden i rettsvitenskap, og i tillegg være tilgjengelige for andre studentgrupper i tråd med fakultetets til enhver tid gjeldende praksis for hvilke studentgrupper som kan ta spesialemer ved fakultetet.
- 4) Det skal opprettes et engelskspråklig masteroppgaveemne (master's thesis) som i all hovedsak er en engelskspråklig variant av det norskspråklige emnet JUS399, og som skal inngå i studieprogram som fører frem til graden Master of Laws.
- 5) Studieutvalget ved fakultetet er også programstyre for studieprogram som fører frem til graden Master of Laws.

²⁸ Se sak 52/22-3 til studieutvalget.

- 6) Studenter som er tatt opp til studieprogram som fører frem til graden Master of Laws skal tildeles en mentor i fagmiljøet, og de skal tilbys aktiviteter av både faglig- og sosial art som organiseres eksklusivt for Master of Laws-studentene både ved semesterstart og gjennom de tre semestrene de er studenter.
- 7) Den primære målgruppen for Master of Laws-program ved fakultetet er internasjonale søkere. Dette utelukker likevel ikke at også norske søkere kan tas opp til Master of Laws-program.
- 8) Master of Laws-program ved fakultetet skal normalt ha 30 studieplasser per program, der 20 av studieplassene er forbeholdt internasjonale søkere og 10 studieplasser er forbeholdt norske søkere. Dersom plassene i den ene gruppen ikke fylles opp, kan de resterende plassene tilbys til søkere fra den andre gruppen.
- 9) Arbeidsoppgaver i tilknytning til LLM-program godskrives slik i undervisningsregnskapet:
 - a. Emneansvar engelsk masteroppgaveemne 10 timer per år
 - b. Faglig programkoordinator 50 timer per år
 - c. Faglig mentor for LLM-studenter, to timer per student per semester i studentens to første semester.
 - d. Utarbeiding av søknad til UiBs sentrale studiekvalitetskomité om oppretting av LLM-grad inntil 40 timer etter særskilt avtale.
- 10) Inntil 60 studiepoeng (masteroppgave og spesialemer) som er gjennomført som del av et Master of Laws-program ved UiB kan gjenbrukes og godkjennes som spesialemer og masteroppgave i femårig og toårig masterprogram i rettsvitenskap.
- 11) Innreisende utvekslingsstudenter til UiB som innen fem år etter avsluttet utveksling blir tatt opp til et Master of Laws-program ved fakultetet, kan få innpasset inntil 30 studiepoeng i Master of Laws-graden dersom emner som inngår i Master of Laws-programmet er fullført under utveksling til UiB. Kun emner på masternivå kan innpasses i Master of Laws-graden.
- 12) Opptak til Master of Laws-program ved fakultetet skal gjøres som del av det sentraliserte opptaket til masterstudier ved UiB som håndteres av Studieavdelingen, og skje i tråd med de opptakskrav, dokumentasjonskrav og søknadsfrister som til enhver tid gjelder ved UiB.
- 13) Master of Laws-program som ikke etter en viss tid oppnår ønsket studentantall og tilstrekkelig antall ferdige kandidater skal legges ned.

Karl Harald Søvig
dekan

Øystein L. Iversen
fakultetsdirektør

19.09.2022
INTØ m.fl.